

ZMÍNKY ANTICKÝCH AUTORŮ O PLAUTOVI

M. T. CICERO – De oratore III, 12, 44-45

Qua re cum sit quaedam certa vox Romani generis urbisque propria, in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil animadverti possit, nihil sonare aut olere peregrinum, hanc sequamur neque solum rusticam asperitatem, sed etiam peregrinam insolentiam fugere discamus. Equidem cum audio socrum meam Laeliam - facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper, quae prima didicerunt - sed eam sic audio, ut Plautum mihi aut Naevium videar audire, sono ipso vocis ita recto et simplici est, ut nihil ostentationis aut imitationis adferre videatur; ex quo sic locutum esse eius patrem iudico, sic maiores; non aspere ut ille, quem dixi, non vaste, non rustice, non hiulce, sed presse et aequabiliter et leniter.

M. T. Cicero: Troje knihy o řečníku. Praha 1915. (přel. Jan Voborník).

Když tedy jest jistá římská, rodným občanům hlavního města vlastní výslovnost, při níž nic nemůže urazit, ani nelibost vzbuditi ani výtky dojíti, při níž nic nezní ani nepáchne cizinou, přidržíme se jí a hledíme se uvarovati všeho nejen venkovsky hrubého, ale i cize nezvyklého. Já když slyším mluvit svou tchýni Laelii (ženy si zachovají snáze starý ráz řeči neporušený, ježto přiučiti se hovoru obecného davu příležitosti nemají a tím setrvají při tom, čemu se nejdřív naučily), vždycky se mi zdává, že slyším nějakého Plauta nebo Naevia. Mluví tak přirozeně a prostě, že není ani zdání o nějaké okázalosti nebo nápodobě. Z toho soudím, že tak mluvíval její otec a předkové, nikoli drsně, jako zmíněný Soranus, ani nemotorně a široce, ani trhaně, nýbrž úsečně, plyně a lahodně.

M. T. CICERO – De officiis I, 29, 104

Duplex omnino est iocandi genus, unum illiberale, petulans, flagitiosum, obscenum, alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum, quo genere non modo Plautus noster et Atticorum antiqua comoedia, sed etiam philosophorum Socraticorum libri referti sunt, multaque multorum facete dicta, ut ea, quae a sene Catone collecta sunt, quae vocantur apophthegmata. Facilis igitur est distinctio ingenui et illiberalis ioci. alter est, si tempore fit, ut si remisso animo, [vel severissimo] homine dignus, alter ne libero quidem, si rerum turpitudine adhibetur et verborum obscenitas. Ludendi etiam est quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus elatique voluptate in aliquam turpitudinem delabamur. Suppeditant autem et campus noster et studia venandi honesta exempla ludendi.

M. T. Cicero: O povinnostech. Praha 1970. (přel. Rudolf Mertlík)

Je vůbec dvojitý způsob žertování, jeden sprostý, rozpustilý, nestoudný a oplzlý, a druhý vkusný, uhlazený, duchaplný a vtipný. Hojnost žertů tohoto druhu obsahuje nejenom náš Plautus a stará komedie attická, ale i knihy filosofů sokratovských, takové jsou i mnohé vtipné výroky četných jednotlivců, které sebral například starý Cato a jimž se říká apofthegmata. Jemný žert se tedy snadno rozezná od sprostého. Ten první, užitý v pravý čas, například v době duševního odpočinku, sluší i vážnému člověku, kdežto druhý, při němž se hanebná věc vyjádří oplzlými slovy, není hoden svobodného občana. Také při hrách máme zachovávat jakousi míru, abychom jim neobětovali vše a nedali se strhnout požitkem ze hry k nějaké hanebnosti. Jako příklad čestných her nám stačí tělesná cvičení na poli Martově a lov.

Q. HORATIUS – Ars poetica v 170-76, 268-273

Aspice, Plautus

quo pacto partis tutetur amantis ephebi,

*ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,
quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
quam non adstricto percurrat pulpita socco;
gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
securus, cadat an recto stet fabula talo.*

Q. Horatius: Listy. Praha 1929. (přel. Otakar Jiráni).

Jen pohleď, jak Plautus
předvádí jinocha roli, jenž láskou plane, jak otce
šetného, jak kuplíře úskočného, jak v kresbě
hltavých příživníků se pravým Dossennem jeví
a jak v střevíci neutaženém se prohání scénou.
Toužit' jen po tom, by peníze do sáčku shrábl a dál se
nestará již, zda propadne kus, či obstojí čestně.

v 268-273

*Vos exemplaria Graeca
nocturna uersate manu, uersate diurna.
At uestri proaui Plautinos et numeros et
laudauere sales, nimium patienter utrumque,
ne dicam stulte, mirati, si modo ego et uos
scimus inurbanum lepido seponere dicto
legitimumque sonum digitis callemus et aure.*

Q. Horatius: De arte poetica. Praha 2002. (přel. Dana Svobodová).

...Jen helénských vzorů
ve dne v noci si hled'te a vůbec je neodkládejte!
Jenomže vaši předkové tolik obdivovali
Plautův verš, jeho vtip... s trochu přehnanou velkorysostí,
něku-li hloupě (ač ovšem vám i mně bylo dáno
odlišit inteligentní vtip od obhroublých šprýmů
a máme-li rytmus usazen v prstech a sluchu dost pevně).

GELLIUS I, 24

*3 Epigramma Plauti, quod dubitasset, an Plauti foret, nisi a M. Varrone positum esset in
libro de poetis primo:*

*postquam est mortem aptus Plautus, Comoedia luget,
scaena est deserta, dein Risus, Ludus Iocusque
et Numeri innumeri simul omnes conlacrimarunt.*